

ФЕДЬКО-ХАЛАМИДНИК

Це був чистий розбишака-халамидник¹.

Не було того дня, щоб хто-небудь не жалівся на Федька: там шибку з рогатки вибив; там синяка підбив своєму «закадишному»² другові; там перекинув діжку з дошовою водою, яку збирали з таким клопотом.

Наче біс який сидів у хлопцеві! Усі діти як діти, — граються, бавляться тихо, лагідно. Федькові ж неодмінно, щоб битися, щоб що-небудь перевернути догори ногами. Спокій був його ворогом, з яким він боровся на кожному місці.

Наприклад, таке. Ліплять хатки з піску. Перед будинком, де жив Федько, була незабрукована вулиця і там завжди грузли в піску коні. Після дощу цей пісок ставав липким і вогким, — для будування хаток нема краще. Поставиш ногу, обкладеш її піском і виймай потихеньку. От і хатка. Хто хоче, може навіть димаря приробити. Коло хати можна тин виліпити, а за тином натикати сінинок³ — і сад є.

А між хатками іде вулиця. Можна в гості ходити одне до одного.

Федько теж ліпить. Але раптом встане, подивиться-подивиться і візьме та й повалить усе чисто — і своє, і чуже. Ще й регочеться.

А як хто розсердиться або заплаче, так і штовхана дасть. Битись з ним і не пробуй, — перший по силі на всю вулицю. Враз тобі дасть підніжку, зімне, насяде й питає:

— Ну? Наживсь на світі? Говори!
Як той каже, що наживсь, то милує; а як пручається — іще б'є.

Або пускають хлопці змія.

Плац великий, — ні будинків, ні магазинів, розбіглись є де. І вітер там раз у раз найкращий.

От заносять змія.

Федько сидить у себе на воротах, як Соловей-розбійник на дереві, і дивиться. Він усе любить або по кришах лазити, або на воротах сидіти. Ворота високі і там ніби скринька така зроблена. В тій скриньці й засідає Федько.

— Пускай! — кричить той, що держить.

Змій виривається, але зразу ж козирає і б'ється об землю.

Федькові досадно: дурні, хвіст короткий! Але він сидить і не кричить нічого. Його думка зовсім інша.

Хлопці догадуються і прив'язують до хвоста ганчірку. Тоді змій плавно й легко здіймається вгору. Приємно держати його! Вітер чудесний, тільки розсотуй нитки та дивись, щоб на вузликах добре зв'язані були. Змій кокетує і хитає головою то в той бік, то в другий, наче комусь шепче на вухо то з одного боку, то з другого. А як дирчітки⁴ ще начеплені, аж дух радіє! Цілий день би стояв, та держав, та дивився вгору. Небо високе-високе, синє та холодне. А змій у ньому білий-білий, хилитається, хвостом злегка водить, наче плава, наче йому душечно і він ліниво обмахує себе віялом. І ледве-ледве чутно летється од його дирчання дирчіток. Не тільки бачиш, а й чуєш. Так наче Гриць або Стьопка там угорі тягне за нитку, балується там і дирчить униз.

Нитка вже дугою пішла. Ех, погано путо⁵ зроблено! Як добре зробити путо, нитка не дасть дуги. Ну, та нічого — розсотуй далі.

Нитка ріже руку, але то дурниця. Змій все далі й далі в'ється в небо, стає менший та менший.

— Телеграму давай!

Пускається телеграма. Біленький папірчик начіплюється на нитку і підсовується трошки вгору. Вітер підхоплює — і пішла телеграма. Ось зачепилась за вузлик і пручається, виривається, от трохи не крикне вниз: «не пускають!». Але тут треба шарпнуть нитку. Вітер знов підхоплює, і попливла знову вгору біла вісточка. Ось уже вона недалеко, вже вона в тому місці, де навіть Гаврик не може бачити нитки. Ось-ось змій прочитає телеграму.

Але тут всі разом чують крик і переводять очі з змія на землю. Іде Федько. Іде і кричить. Він міг би підійти тихенько, так що й не почув би ніхто, — але Федько того не любив. Він ще здалеку кричить:

— Ану, гей там, давай сюди змія!

Буде однімати. Федько йде змія однімати.

Руки в кишені, картуз набакир⁶, іде, не поспішає. Але тікати і не пробуй, Федько усяку собаку випередить.

Хлопці починають швидко зсотувати нитки. Але що то допоможе?

— Давай змія! — підходить ближче Федько.

Гаврик кривить губи і хмикає. Стьопка зблід, але хутко зсотує нитки, зиркаючи на Федька.

Спірка піднімає з землі камінь і кричить:

— Ану, підійди! Ану!

Але Федько навіть рук не виймає з кишень і таки підходить.

— Давай сюди змія!

Тут він уже виймає руки з кишені, бо Спірка за-
туляє собою Стьопку і піднімає руку з каменем. Але
сам Федько каменя не шукає, він тільки дивиться за
Спірковою рукою.

— Даєш змія?

— А це твій змій?

— Одніму та й буде мій.

— Овва! Задавака! Так і провалю голову, тільки
підійди.

— Ану, бий!

Федько навіть груди підставляє, так наче йому
тільки того й хочеться, щоб його вдарили каменем.
Чуб йому стирчком⁷ виліз з-під картуза, очі хутко
бігають.

А Стьопка зсотує, а Стьопка зсотує! Змій тільки
диркає далеко вгорі та шарпається і не розуміє нічо-
го, що там сталося внизу, чого його так скоро тягнуть
назад.

— Ну, бий же! Ех, ти! — боїться... Я он без каменя,
на вас трьох.

— Льонька, Ва-а-сько! — раптом кричить Спір-
ка. — Сюда-а!.. Федько змія однімає!

Але Федько вмить зривається з місця, налітає на
Спірку, ловко підставляє ногу й кида його на зем-
лю. Тут же підскакує до Стьопки, хапа нитку і рве її
до себе. Нитка тріскає, змій диркає. Гаврик плаче,
а Федько намотує нитку на руку і помалу задом іде
додому. Вигляд у нього гордий, Спірка й Стьопка ки-
даються на нього, очі аж горять, шпурляють каміння,
але Федько тільки угинається й регоче.

— Халамидро⁸! Ну, не попадайся ти на нашій
вулиці!

— Босявка⁹! Зараза!

А Федько все йде та й іде. Змій уже його.

Але тут, буває, візьме й зробить несподіване. Коли
вже хлопці далеко і не можуть йому нічого зробити,
він раптом вертається і віддає змія. Навіть принесе
ще своїх ниток і дасть.

— На твого змія! Думаєш, мені він потрібний?
Схочу — зроблю з цілого листа. Тато з типографії
принесе червоної бумаги, так он якого зроблю...

Але так не часто буває. Частіш кінчається тим, що
хлопці біжать додому, жаліються, а їхні тато чи мама
ідуть до Федькової матері і теж жаліються. А Федько-
ві ввечері вже прочуханка. Але й тут Федько не як
всі діти поводитьсь. Він не плаче, не проситься,
не обіщає, що більше не буде. Насупиться й сидить.
Мати лає, грозиться, а він хоч би слово з уст, сидить
і мовчить.

Приходить тато з роботи. Він стомлений і сер-
дитий. Руки сиві од олова літер, які він складає
в друкарні. Щоки теж ніби оловом налиті, худі-
худі, а борода на них така рідка, що видно крізь неї
тіло.

— Що? Вже знов? — питає він, глянувши на Федька.
Федько ще більш насуплюється й починає колупа-
ти пальцем кінець столу. А мати розповідає.

— Правда то? — питає батько у Федька.

Федько мовчить.

— Кому ж я говорю? Правда те, що мати каже?

— Правда, — тихо одмовляє Федько.

— Скидай штани.

Федько мовчки встає, скидає штанці й чекає, по-
хиливши голову.

Батько здійма з себе ремінь, кладе Федька на стілець і починає бити.

Федько здригується всім тілом і шарпає ногами.

— Лежи!! — кричить батько.

— А кляте ж яке! А кляте! — сплескує руками мати.
— Хоч би ж попросило тата, хоч би заплакало. Камінь, а не дитина! Сибіряка¹⁰ якийсь...

Вибивши «сибіряку», батько вийма з кишені дві або три копійки й дає йому.

— То тобі за те, а це за те, що правду говориш...

Федько витирає сльози, що виступили з очей, бере гроші й ховає в кишеню. Він за ремінь не сердиться, — він розуміє, що так і треба. Але й три копійки бере, бо справді не брехав. Якби він схотів, то міг би одбрехатися, але Федько брехати не любить.

Не любить також Федько й товаришів видавати.

Батько й за це Федька хвалить, а мати так само сердиться.

— Так-так, потурай йому, давай йому гроші, давай. Він навмисне робитиме бешкет, щоб правду сказати. Розумний батько, вчить сина. Замість того щоб повчить його за те, що покриває других, він хвалить...

— Нічого, стара... За все бити не можна. За що бити, а за що хвалити...

— Так-так! Хвали його, хвали...

А найбільше Федькові доставалося за Толю. Толя був син хазяїна того будинку, де вони жили. Це була дитина ніжна, делікатна, смирна. Він завжди виходив надвір трошки боязко, жмурився від сонця й соромливо посміхався своїми невинними синіми очима. Чистенький, чепурненький, він зовсім не мав нахилу до Федькових забав. Але цей халамидник не-

одмінно спокушав його, і бідненький Толя приходив додому задрипаний, подраний, з розбитим носом. Мати його, жінка чула й теж делікатна, трохи не вмівала, бачачи таким свого Толю.

— Де ти так убрався?! Хто тебе так? — жахалась вона.

Толя плачучи казав, що він не винен, що Федько призив на те. В той же вечір батько Федьків допитував уже «сибіряку».

— Ти лазив з Толею дерти горобців?

— Лазив.

— Ти порвав йому штанці?

— Він сам порвав. Не вміє лазить, а береться. Хай не лізе.

Але тут вмішувалась мати:

— Та як ти смієш так говорити? То дитина благородна, ніжна, а ти, мужиченя, з ним так, як зі Стюпкою. Та через тебе нас з квартири виженуть... Щоб ти не смів підходити до нього, мурло ти репане. З свинопасами тобі гратись, а не з благородними дітьми. Нещастячко ти моє! І за що мене Бог покарав таким сибірякою... А батько нічого йому й не скаже, роби, синку, що хочеш, бий дітей, хай нас виженуть з квартири.

Батько мовчить і хмуρο дивиться у вікно. Надворі вечір. З вікон хазяйського дому ледве чутно вибиваються звуки ніжної музики. Тепло й затишно там. Батько Толин десь походжає собі по просторій хаті, задумливо слухаючи музику. Тут же, мабуть, Толя, чистенький, ніжний, з щічками, як проскура¹¹. Мати грає. Ні сварок у них, ні бруду, ні клопоту. Пожилці їм знесуть плату за квартири, мужики за землю грошей привезуть, їх ніхто не вижене з квартири, хоч би Толя як обидив Федька.